

"מחתרת הצלה"

(הונגריה 1944)

מערך שיעור על המבוסס על החוברת

בעין הסערה

על

המחתרת של תנועות הנוער הציוניות בהונגריה,

בעת הכיבוש הגרמני, 1944-45

כאשר שלטו שם הפשיסטים ומשתפי הפעולה עם הגרמנים.

בהוצאת משואה, יד ושם,

העמותה לחקר תנועות הנוער הציוניות בהונגריה.

לינק לחוברת באתר "יד ושם":

<https://www.yadvashem.org/yv/pdf-drupal/he/education/storm.pdf>

הקדמה:

מטרת התכנית היא להציג את ההתגייסות המרשימה בהיקפה ובתעוזתה, של חברי תנועות הנוער הציוניות בהונגריה, למען אחיהם היהודים שהובלו להשמדה, ואלה שנותרו, בעיקר בבודפשט, הבירה, לקראת סוף המלחמה.

הצעירים והצעירות שהתחנכו בתנועות הנוער, ניסו, תוך סיכון עצמי מתמיד, להציל כמה שיותר מבני עמם.

תוצאות מעשי הגבורה של חברי המחתרת – שהחליטו בדרכים מגוונות, להציל חיים, היו מרשימות במיוחד. הייתה זאת ההצלה המאורגנת הגדולה ביותר של יהודים שהצילו יהודים, בתקופת השואה.

הרקע:

חוקים אנטי – יהודיים נחקקו בהונגריה ביוזמת השלטונות כבר מ-1920, הרבה לפני עליית היטלר לשלטון בגרמניה (1933). מדיניות זו הוחרפה בשנת 1938. לאחר פרוץ המלחמה הפכה הונגריה לבת בריתה של גרמניה. מצד שני הונגריה, קלטה פליטים מכל אירופה, ומשנת 1942, קלטה פליטים במיוחד מפולין וסלובקיה, דבר שגרם לתחושת ביטחון אצל יהדות הונגריה. בהונגריה חיו אז כ-900,000 יהודים ועוד כ-70,000 פליטים יהודים, שחיו בבטחה יחסית.

עם כניסת הגרמנים להונגריה ב-19.3.1944, כבר שהיה ברור כי הגרמנים נסוגים מחזיתות רבות, הופעלה כמעט מיידית, תכנית רצחנית, בראשותו של הצורר אייכמן, תכנית גירוש והשמדה, ותוך כ-8 שבועות נשלחו אל מותם כ-435,000 מיהודי הונגריה, רובם מהגטאות ומערי השדה. התכנון היה להשמיד את יהדות בודפשט, הבירה, בשלב האחרון.

בפברואר 1944, נציגי תנועות הנוער הציוניות, שראו את הנולד, הקימו את "ועדת ההגנה" שהורכבה מארבעה חברים: **ליאון בלאט-הנוער הציוני, דב אברהמצ'יק-בני עקיבא, מנחם קליין-מכבי הצעיר ומשה אלפן-השומר הצעיר**. הייתה זאת הנחת היסוד למחתרת תנועות הנוער הציוניות בהונגריה.

ביום השתלטות הגרמנים על הונגריה, הורו חברי הנהגת המחתרת לחברי התנועה הבוגרים, מעל גיל 17, להחליף את זהותם, לזהות נוצרית – הונגרית (הם קראו לכך – "אריזציה") ולרדת למחתרת, כך שיהיו חופשיים לפעול בזהות חדשה, שהחוקים האנטי-יהודיים שיגיעו, לא יחולו עליהם, והם יוכלו להתגייס להצלת אחיהם. ביום זה קמה המחתרת.

היסטוריה בקצרה:

1. בהונגריה קיים שוויון אזרחי ("אמנציפציה") עוד ממחצית המאה ה-19.
2. למרות השתלבותם של היהודים בחברה ההונגרית, האנטישמיות הופיעה וגברה עוד לאחר מלחמת העולם הראשונה, וגברה עוד בגלל חלקם של היהודים במשטר הקומוניסטי קצר הימים ב-1919.
3. חקיקה אנטי יהודית בין שתי המלחמות:
 - 1920, "נומרוס קלאוזוס", החוק האנטישמי הראשון באירופה כולה, שהגביל את מספר היהודים שהיו רשאים להתקבל ללימודים באוניברסיטאות בהונגריה.
 - 1938, החוק האנטי יהודי הראשון, שפגע במיוחד בבעלי המקצועות החופשיים. כמו כן נאסרה באותה שנה הופעה של עיתונים יהודיים.
 - 1939, החוק האנטי יהודי השני, שנתן ביטוי לתורת הגזע. כלל הגבלה בזכויות האזרח ובעיסוק המקצועי. חלקם של היהודים בכלכלה ובתרבות הוגבל ל-6%.
 - 1939/40, הונהגו עבודות כפייה תחת הכינוי "שרות העבודה". יהודים בני 21 עד 60 גויסו ליחידות נפרדות, תחת פיקוד לא-יהודי, והוטלו עליהם עבודות שונות, כגון סלילת כבישים, חפירות הגנה ועוד. ביחידות אלה נספו, עד כניסת הגרמנים להונגריה כ-42,000 יהודים. נאסרה הפעילות הציונית בערי השדה, ובבודפשט הוגבלה למבוגרים. ב-1941, חוקק חוק אנטי יהודי שלישי, שדמה לחוקי נירנברג, שהגדירו מי הוא יהודי ונתנו הכשר להפרדת היהודים מהאוכלוסייה.
4. מיקלוש הורטי, אדמירל מצטיין, נכנס לבודפשט ב-מרס 1920 ונהיה לעוצר ממלכת הונגריה. תחילה היה משטרו אנטישמי בצורה חריפה, אך הוא התמתן, ונהיה אהוד גם אצל היהודים, שתלו בו תקוות גדולות, שאצלו לא יפגעו, למרות הברית שכרת עם הנאצים.
5. על אף אירועים טראגיים שונים, כגון הרצח של כ-18,000 חסרי אזרחות-"זרים" ב-1941, ליד קמיניץ-פודולסקי, על ידי יחידות אס.אס והרצח של כ-1000 יהודים בנובי-סאד על ידי יחידות צבא וג'נדרמיה הונגריות, נהנו יהודי הונגריה משקט יחסי. הידיעות על ניסיונותיו של מיקלוש קאלאי, ראש הממשלה ההונגרי, לנהל משא ומתן חשאי עם בעלות הברית במערב, נתנו תקווה. גם הדחייה של ממשלתו, בעקביות, לדרישות החוזרות והנשנות של הגרמנים, לנהוג כשאר הארצות הכפופות לגרמניה ולהחיל את "הפתרון הסופי" היוו עוגן לאמונתם של היהודים כי לא יעונה להם דבר.
6. ב-15 לאוקטובר הודח הורטי מתפקידו, ואנשי צלב החץ, הפשיסטיים, תפסו את השלטון בראשותו של פרנץ סלאשי. אחת מנקודות המצע האידיאולוגי שלהם הייתה כי יהדות איננה דת אלא גזע, גזע זר, שאין לו עם "המדיארים" דבר, ולכן אין להם זכות לחיות בתוכו.
7. גורל יהודי הונגריה עם כניסת הגרמנים, 19 למרס 1944:
 - נאסר על היהודים לנסוע ברכבות, הוחרמו מהם מקלטי רדיו ומכשיר טלפון.
 - מה-5 לאפריל חובה לשאת את הטלאי הצהוב והפקעות של רכוש יהודי.
 - מתחיל תהליך הקמת הגטאות בשיתוף פעולה הדוק בין הראשויות ההונגריות לבין יחידת האינזצקומנדו של אדולף אייכמן.
 - 15 למאי – נערך המשלוח הראשון של יהודים מהונגריה לאושוויץ. עד ה-9 ליולי יצאו 147 רכבות של קרונות משא ובהם כ-435,000 יהודים שנאספו מ-55 גטאות שבערי השדה, לבריקנאו, שם נרצחו בתאי הגזים. הורטי הורה להפסיק את הגירושים, כיוון שהבין שהונגריה נמצאת הצד שמפסיד את המלחמה, ושהונגריה נותרה למעשה ללא יהודים.

פועלן של תנועות הנוער הציוניות בהונגריה במחתרת ההתנגדות וההצלה.

הנהגות תנועות הנוער הציוניות בהונגריה שכללו את: **השומר הצעיר, דרור- הבונים, הנוער הציוני, מכבי הצעיר ובני עקיבא**, ראו את הנולד. הם כבר שמעו עדויות על השמדת יהדות אירופה בכלל. התנאים בהונגריה, כבר לקראת סוף המלחמה, היו אחרים לגמרי. ראשית הם "הבינו" כי כבר כמעט ולא קיימת יהדות באירופה. שנית, התנאים בהונגריה היו שונים מאוד בהשוואה למקומות אחרים: הונגריה היא ארץ מישורית, ללא יערות, ללא הרים, ללא ביצות ולא היו בה מקומות מסתור ראויים. כמו כן, רוב הגברים היו מגויסים ליחידות העבודה (בכפייה). נותרו בהונגריה מיעוט של גברים יהודים, ואלה שנותרו היו ברובם צעירים יותר או פליטים יהודים שהגיעו מסלובקיה ומפולין. הנהגת המחתרת החליטה "להיאבק על החיים" ולהציל כמה שיותר מחבריהם ומאחר יותר גם להציל כמה שיותר יהודים מן האוכלוסייה שנותרה בבודפשט.

הם החליפו את זהותם, על ידי הקמת "בית מלאכה" להכנת תעודות, שפעל באחריותו של **דוד גור**, צעיר בן 18, שהצטרף בשלב מוקדם ל**דן צימרמן** ו**לשרגא וויל** שהיו ממקימיו. בשלב מסוים הפכה המעבדה הקטנה, להכנת תעודות באופן ידני, ל"מפעל" של ממש, שסיפק תעודות כאלה גם לאנשי מחתרת לא יהודים. הם רכשו ניסיון בהכנת תעודות לידה, תעודת רישום במשטרה, תעודת שחרור מהצבא, כרטיסי מזון, אישור מגורים, תעודות טבילה פרוטסטנטיות ועוד... בית המלאכה עבר ל-15 מקומות מסתור בפחות משנה.

אנשי המחתרת נאלצו לעבור מדי מספר חודשים לדירות חדשות. הם עבדו ופעלו בצורה מסווגת וידעו להסתוות היטב בתוך ההמון של העיר הגדולה, שמנתה אז כמיליון נפש. היה עליהם להעמיד פנים כי הם יוצאים לעבודה מדי יום ומנהלים אורך חיים שגרתי ההולם את גילם, דבר לא פשוט בהתחשב שרוב הגברים היו מגויסים. בעיה מורכבת במיוחד הייתה לחברי בני עקיבא שנאלצו: לא לחבוש כובע, להסיר את הפאות, לנטוש את התפילין והציציות ולעבור על האיסור של אכילת טרף. כל אלה הקשו מאוד, אף כי רבניהם פסקו כי קדושת החיים קודמת לציווי הדת!

אנשי המחתרת עסקו בפעילויות מגוונות ושונות, כדי להציל. הכול תוך חירוף נפש יום יומי. רבים נתפסו, חלקם עונו ונרצחו, חלקם נעלמו ואיש לא יודע את נסיבות מותם.

הפעולות והיוזמות העיקריות של אנשי המחתרת:

- **שליחויות לערי השדה**, להזהיר את היהודים ולדרבנם להגיע לבודפשט. כ-200 שליחים הגיעו לכ-300 יעדים, להזהיר את ראשי הקהילות על הגירוש הצפוי. הם נתקלו בעוינות, בחוסר אמונה והוזהרו שלא לסכן את הקהילה. במקומות שכן הסכימו לשמוע להם ולהאמין להם, היו צעירים שאמרו כי גם אם הם צודקים, הרי לא יעזבו את הוריהם ומשפחותיהם לגורלם. בין השליחים האמיצים נזכיר את **דוד גרינוולד, ישעיהו רוזנבלום, שרה כוכבי, אפרים נדב, תמר בנשלום, חוה סנטו, יוסף גרדוש ועוד..**

- **"טיול"-הברחת יהודים אל מעבר לגבולות הונגריה, לרומניה ומשם לארץ ישראל:** היה זה מבצע מאורגן להפליא, בו העבירה המחתרת אלפי צעירים מבודפשט הבירה, ברכבות, במסמכים מתאימים, אל מספר ערי גבול כמו נאג'וזאראד, קולוז'וואר וסגד. לכל קבוצה של 8-10 איש היה "מלווה", איש המחתרת כמובן, שפיקח עליהם. בדרך עלו "הבודקים" ונדרש קור רוח רב להתגבר על הפחד ולמסור לז'נדרמים או אנשי הבולשת, את התעודות (שסופקו להם באותו הבוקר) ולא להתגלות. כאשר משהו מהקבוצה הזיע ונחשד, כאשר התבקש להמציא את התעודות שברשותו, לרוב לא ניתן היה לעזור לו או לה. האנשים נתפסו ונשלחו ישירות לאושוויץ. לאחר הגעתם של הצעירים לעיר הגבול, הם היו מועברים למבריחים (בד"כ איכרים מקומיים שקיבלו כסף רב עבור פועלים) ובלילה היו עוברים את הגבול לרומניה. שם הם התקבלו על ידי פעילים מקומיים, של הקהילות היהודיות שם והועברו להתגורר אצל יהודים מקומיים, עד ההתארגנות להעלותם ארצה. רבים הגיעו, דרך קונסטנצה – עיר נמל, לספינות שהפליגו לארץ ישראל (בעליה בלתי לגאלית) ואחרים הגיעו יבשתית דרך תורכיה וסוריה ומשם דרך ראש הנקרה למחנה שבעתלית. במבצע זה ניצלו אלפי צעירים וצעירות. היו גם יהודים ששמעו על המבצע ופעלו בעצמם, בדרך דומה ועברו את הגבול לרומניה וכך ניצלו. מעדויות ורישומים של הקהילות היהודיות ברומניה, נמצא כי לערך 15,000 איש עברו את הגבול באותה תקופה. המבצע נפסק ב-23.8.1944 כאשר רומניה הצטרפה לכוחות בעלות הברית, והגבול הפך לחזית של ממש. פעילים מרכזיים במלאכה מסוכנת זו היו **אשר ארני, חנה גנץ, יהודה לוי אפרים אגמון, משה אלפן ומנחם צבי קדרי.**

- **"בתי ילדים"** - אחרי ההפיכה של סלאשי, נותרו ילדים ונערים רבים ללא הוריהם. לאחר ה-15 לאוקטובר 1944, התחלת התעללות של אנשי צלב החץ ביהודים, "הגיוסים" לעבודות הכפייה, התפוררו משפחות יהודיות רבות. ילדים רבים נותקו מהוריהם כשהם עזובים לנפשם. **פרידריך בורן**, נציג הצלב האדום הבינלאומי, החליט עוד קודם, להקים מחלקה לטיפול בילדים. הוא מינה את **אוטו קומוי**, שהיה נשיא ההסתדרות הציונית בהונגריה, לנהל את אותה פעילות להצלה ודאגה לילדים במסגרת מחלקה A. הם הקימו 3 בתי ילדים כאלה, אך באופן מידי, דאגה הנהגת המחתרת להורות לאנשיה, לאסוף את הילדים והחלו לארגן ולהקים עוד ועוד בתי ילדים כאלה. הם שכרו מבנים, הביאו מיטות ומזרונים, שמיכות וציוד הכרחי וארגנו סגל לטיפול בילדים. המימון לעלויות אלה

הגיע מארגון הג'וינט ואו מיהודי בודפשט האמידים. אנשי המחותרת הציבו על אותם 55 בתי ילדים שהקימו שלטים: "בית זה נמצא בחסות הצלב האדום הבינלאומי" (ודאגו ליידיע את אוטו קומוי ופרידריך בורן על הקמת אותם בתי ילדים!). הם גם תלו שלט בחזית הבניינים שלט אזהרה כי המקום מיועד לילדים חולים במחלות מדבקות. אנשי המחותרת דאגו במשך חודשים למזונם ולרווחת של הילדים ולאחר סיום המלחמה דאגו להעלות את רובם לארץ ישראל. כ-5000 ילדים ועוד כ-1000 אנשי סגל ניצלו כתוצאה מיוזמה מדהימה זו של המחותרת.

- **אפוס המזון:** אנשי המחותרת סיפקו מזון לבתי הילדים וכן לגטאות בבודפשט. היו להם מחסנים בהם אגרו מזון מכל הבא ליד. אנשי המחותרת, היו לעיתים, לבושים ומסוויים כאנשי צלב החץ, ומזוינים ברובים ואקדחים, שהיו ברשותם, היו מלווים את שיירת המזון, ודואגים שיגיע ליעדו. מדי ערב היו הנזי ברנד, מנהלת האגף הכלכלי של מחלקה A, **רודולף ווייס** האחראי על ההובלה ו**אפרים אגמון**, נציג המחותרת דנים לאן ישלח המזון, לאיזה בית ילדים, לאיזה בית מוגן או לגטו המרכזי ברובע 7 שבעיר.

- **בית הזכוכית:** תת הקונסול השוויצרי, קרל לוץ, פנה לממשלת הונגריה, כדי להפעיל את רישיונות העלייה לארץ ישראל שנופקו על ידי שלטונות בריטניה. בצעד מפתיע (ואולי כדי לזכות בנקודות זכות במערב, בידיעה כי המלחמה עומדת להסתיים בתבוסת הגרמנים ובני בריתם) אישרה הממשלה, בישיבה מיוחדת, ב-26.6.1944, את הפעלתם של 7,800 רישיונות עלייה (סרטיפיקטים) שהועברו לבודפשט מרחבי אירופה על ידי הסוכנות, לאחר שלא נוצלו. לשם ארגון ורישום הזכאים לעלייה הוקם משרד של הקונסוליה השוויצרי (המחלקה לאינטרסים זרים). נשכר בית, של תעשיין וסוחר זכוכית אמיד, בשם ארתור ווייס, ברחוב ואדס 29, ולכן כונה בית זה: "בית הזכוכית". הוא נפתח ב-24.7 ובכניסה נתלה שלט: המשרד לייצוג האינטרסים הזרים של ממשלת שוויץ. אנשי תנועות הנוער דרשו את ייצוגם בבית, ולאחר דין ודברים קשה, הם קיבלו משרד, שבחזיתו נתלה השלט: "מדור החלוץ" ובו נבחר **רפי בנשלום** לשבת ולייצג את כל תנועות הנוער שפעלו שכם אל שכם במחותרת. המשרד הזה הפך במהרה למרכז הפעילות של המחותרת כיוון שנחשב לאתר "אקס-טרטוריאלי" ולכן היה מוגן. לכאן הגיעו הידיעות, מכאן חולקו הוראות ומסמכים, כאן קיימה הנהגת המחותרת את דיוניה, שלא כמקודם, בפארקים פתוחים או בבתי קפה אפלים.

לאחר עליית אנשי צלב החץ לשלטון, כאשר החשש לביטחונם של היהודים גבר עוד יותר, החליטו אנשי המחותרת להכניס לבניין יהודים רבים, בניהם אנשי תנועות נוער ועריקים מפלוגות עבודות הכפייה. **אלכסנדר גרוסמן** יחד עם **שמחה הונוולד**, **ד"ר שמשון נתן**, **משה בידרמן** ו**בנימין פייגנבאום** היו אלה שניהלו את שיגרת החיים אותם 3-4000 איש שהסתתרו שם, בתנאים קשים מאוד.

- לאחר עליית סלשי לשלטון, לזכאים, שחיכו להכנת הסרטיפיקטים לעלייה, תהליך בירוקרטי ארוך יחסית, סיפקה השגרירות השוויצרית, בראשותו של **קרל לוז** – תת הקונסול, תעודות חסות ("שוצפאס"), דרכון קולקטיבי. התעודה סימלה כי הזכאי הוא בעצם נתין שוויצרי! ולכן לא ניתן לפגוע בו. הפשיסטים, למרבה הפליאה כיבדו את התעודה, אותה נשאו אותם יהודים. בשלב מסוים, אחרי ה-15 לאוקטובר, החל המנגנון של המחתרת להוציא כתבי חסות מעבר למספר שאישרה ממשלת הונגריה. הם יזמו הדפסת טפסים כאלה בכמויות עצומות (120,000 יח') וחלוקתם! אנשי התנועות מיקמו את חבריהם במשרד הצלב האדום, ברחבי העיר, ומשם ניהלו את חלוקת התעודות. הופצו תעודות כאלה ליהודי בודפשט בכלל ולאנשי יחידות הכפ"יה, שרבים מהם ערקו מיחידותיהם והגיעו לבודפשט, בפרט.

- בראשית דצמבר 1944 עזבו ראשי מפלגת צלב החץ את הבירה ונותרו בריונים פשיסטיים, מן הדרג השני. הם רצו ללחוץ על הנציגויות של שוויץ ושבדיה, שסיפקו את תעודות החסות, שמדינותיהם יכירו בשלטונם. לכן הם הגבירו את ההתנכלות ליהודים ביתר שאת. הם הפסיקו להכיר בתעודות החסות שהיו ביד רבבות יהודים. ערכן של תעודות החסות ירד והם כבר לא שימשו כמגן. אך תהליך זה התקיים ממש בחודש האחרון של המלחמה, בינואר 45, לפני כיבוש בודפשט על ידי הרוסים, ולכן ברור היום כי יוזמה של המחתרת הצילה רבבות יהודים מאבדון.

מבצע ההצלה של 120 חברי המחתרת מהכלא המרכזי – בשדרות מרגיט:
לקראת סוף המלחמה ממש, דצמבר 1944, נתפסו רבים מאנשי המחתרת ונכלאו. באותה עת נתפסו שלושה מצוות בית המלאכה להכנת התעודות כולל כל הציוד שהיה בראשותם. הם נכלאו ועונו קשות. **מיקי לנגר** הוציא את נשמתו מהמכות שספג, **ודוד גור ואנדרי פאברי**, עמדו בחקירות, ולא סיפרו דבר. הם הועברו לכלא הצבאי בשדרות מרגיט, הידוע לשמצה, והועברו לתאי הכלא בהם ישבו חבריהם. הנהגת המחתרת, בראשם: **משה אלפן ("פיל")**, **פרץ רבס ויצחק ("מימיש") הרבסט**, יזמו מבצע הצלה. הם שיחדו קצין צבא הונגרי (בכסף רב) והוא הגיע לכלא, הוציא את כל האסירים למפקד, והקריא שמות (שניתנו לו), וציווה עליהם ללכת קדימה ולהיעמד בשורה. היה "ברור" כי הוא עומד להוליכם להוצאה להורג. אך השמות שהקריא היו מבולבלים (כי אנשי המחתרת, ששמרו על מידור בדבקות, לא ידעו בדיוק באיזה שמות השתמשו אנשי המחתרת כאשר נתפסו) ואיש לא צעד קדימה. כאשר הקצין ההונגרי הקריא את השם "פרקש טיבור ראפוש", הבין דוד גור, שבקושי עמד על רגליו, לאחר העינויים שעבר, כי "פיל" עומד מאחורי העניין כי רק הוא ידע את השם בו השתמש דוד באותה עת (כיוון שהוא גר אתו אז באותה הדירה). דוד צעד קדימה ואמר לחבריו האחרים כי "פיל" עומד מאחורי העניין, והם כולם נעמדו בשורה. הקצין הולך אותם מחוץ לכלא, שם כבר חיכתה להם המכונית של שגרירות שוויצרית. הם נפגשו עם מציליהם ברחוב ווקרלה, מרחק 2 ק"מ משם. למחרת היום, חזר אותו קצין, מצויד, הפעם, בשמות הנכונים, שהועברו לו על ידי אותם 17 שניצלו יום קודם, והוא הולך אותם, 103 איש, מחוץ לכותל הכלא, שם הם התקבלו בהרגשת הקלה גדולה. בין המשוחררים היו פעילים מרכזיים של המחתרת כמו: **נשקה וצבי גולדפרב, זאב אייזיקוביץ, אלי שלו** ואחרים.

אנשי המחתרת:

פעלו במשך התקופה להציל עשרות מחבריהם מהכלא בעורמה ובתושייה, במסווה בחירוף נפש, לשלוח שליחים ולהזהיר, להבריח אנשים את הגבול לרומניה ומשם לארץ ישראל, להפיץ תעודות "אריות" כדי להיטמע בתוך העיר הגדולה, להיכנס לגטאות, לאגור ולספק מזון, להקים 55 בתי ילדים ולהצילם, ליזום מבצעי הצלה יוצאי דופן.

הם נאבקו למען החיים:

חברי הנהגת "המחתרת" הצליחו לפעול יחד, ולהפעיל במבצעי ההצלה, את כל זרמי תנועות הנוער הציוניות בהונגריה, בהרמוניה ובסולידריות. תחת קורת גג אחת פעלו, ללא יריבות, ללא מחלוקות אידאולוגיות ואישיות, חברי תנועות הנוער הציוני, מכבי הצעיר, דרור – הבונים, בני עקיבא והשומר הצעיר. זהו הגורם החשוב ביותר בהצלחה של מבצעייהם, אותו שיתוף הפעולה מרבי, בזמן השלטון של משתפי הפעולה ההונגריים עם הנאצים ובזמן המשטר הפשיסטי.

דילמות ושאלות

(הערה: רצוי לקרוא את קטעי העדויות של חברי המחתרת בחוברת: "בעין הסערה", מעמ' 48 עד עמ' 55, כדי לענות על הדילמות והשאלות. אפשר כמובן להוסיף מגוון דילמות ושאלות לחניכים).

1. איזה מבין פעולות העזרה וההצלה של המחתרת הרשימה אותך ביותר?
2. מדוע בחרו אנשי תנועות הנוער בהונגריה בהצלה במקום בארגון מרד מזוין?
3. האם ניתן לראות במעשיהם, תחת הכיבוש הנאצי, כמעשי גבורה?
4. מה מייחד את פעולות ההצלה שארגנו תנועות הנוער בהונגריה, לקראת סוף המלחמה, מפעולות מרי ואו התנגדות שבוצעו במקומות אחרים?
5. מדוע לדעתכם סיפורם של אנשי המחתרת בהונגריה אינו ידוע כמעט להבדיל מסיפורי הגבורה של מרד גטו וארשה כדוגמא?
6. מה היא התוצאה כיום של אותה הצלה של רבבות יהודים?
7. מהי גבורה?
8. "החלטנו להילחם על קדושת החיים ולא על קידוש השם", כך אמרו אנשי הנהגת המחתרת. האם צדקו לדעתכם?
9. מה הייתם עושים אתם כיום, לו הייתה ניצבת בפניכם דילמה, להציל יהודים (במדינה עוינת) בצורה של פעילות חשאית או הייתם ממליצים להם למרוד, לתפוס בנשק למשל, ולנו כמדינה, להפציץ וכדומה...
10. מהי מנהיגות, ואיך אתם יכולים לפרש את המניעים של הנהגת המחתרת?

מקורות נבחרים:

1. אשר כהן, **המחתרת החלוצית בהונגריה**, הקיבוץ המאוחד ובית לוחמי הגטאות 1984.
2. רפי בנשלום, **נאבקנו למען החיים**, מורשת – ספריית פועלים 1978.
3. אביהו רונן, **הקרוב על החיים**, יד יערי 1994.
4. אלכסנדר ברזל, **חלומות ומאבקים**, מערכת קיבוץ דליה 2000.
5. פרץ רבס, **מול נחשולי הרוע**, מערכת קיבוץ דליה 2001.
6. דוד גור, **אחים להתנגדות ולהצלה**, מערכת קיבוץ דליה 2004.
7. **בגלוי ובמחתרת**-הנער הציוני הדתי ממרכז אירופה, משואה לתקומה – מורשת הוצאת ספרים בע"מ 1992.
8. **חלום, מאבק, הצלה** – תולדות הנוער הציוני בשטחים דוברי הונגרית 1931-1947, חווה אייכלר-יהודה תלמי.

לינקים לסרטים וסרטונים של העמותה:

1. הקרב על החיים:

<https://www.youtube.com/watch?v=zMAkioMXqdY>

2. המחתרת קמה:

<https://youtu.be/O0iwVow5cgA>

3. שם הצופן "טיול":

<https://youtu.be/cPftdPTGfkl>

4. לינקים לסרטונים (כ-5 דק')::

בתי הילדים

<https://youtu.be/HgRsz2MsExk>

טיול

<https://youtu.be/OcY4qHuyb2c>

מעצר חקירה שחרור

<https://youtu.be/7XCnS2lhFuM>

שומרי אחיהם

<https://youtu.be/WOTPEavbfEg>